

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан філософського факультету
Іван КАРПЕНКО

_____ 2024 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

ПОЛІТИЧНА ПРОПАГАНДА

рівень вищої освіти	<u>бакалаврський</u>
галузь знань	<u>05 Соціальні та поведінкові науки</u> (шифр і назва)
спеціальність	<u>052 Політологія</u> (шифр і назва)
освітня програма	<u>Політичні технології та аналіз політики</u> (шифр і назва)
вид дисципліни	за вибором (обов'язкова/за вибором)
факультет	<u>філософський</u>

2024/2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету
Протокол № 11 від 21 червня 2024 року

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: старший викладач кафедри політології філософського факультету, кандидат політичних наук **Олег ГАЙКО**

Програму схвалено на засіданні кафедри політології
Протокол № 14 від 19 червня 2024 року

Завідувач кафедри політології **Олександр ФІСУН**

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Політичні технології та аналіз політики»

 Тетяна КОМАРОВА

Програму погоджено науково-методичною комісією філософського факультету
Протокол № 10 від 19 червня 2024 року

Голова науково-методичної комісії
філософського факультету

 Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Політична пропаганда» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Політичні технології та аналіз політики» підготовки бакалавра за спеціальністю 052 «Політологія».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. **Метою викладання** навчальної дисципліни «Політична пропаганда» є ознайомлення із основними теоретичними підходами і проблематикою політичної пропаганди

1.2. **Основні завдання вивчення дисципліни:**

Формування таких загальних компетентностей

ЗК01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК03. Здатність бути критичним і самокритичним.

Формування таких спеціальних (фахових) компетентностей

ФК03. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

1.3. Кількість кредитів 5

1.4. Загальна кількість годин 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
4-й	4-й
Лекції	
32 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	8 год.
Лабораторні заняття	
Не передбачені	Не передбачені
Самостійна робота	
86 год.	132
Індивідуальні завдання	
Не передбачене	Не передбачене

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

ПРН01. Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.

ПРН03. Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності.

ПРН10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретичні основи політичної пропаганди

Тема 1. Політична пропаганда в системі політологічного знання.

Політична пропаганда в сучасній політичній науці. Визначення політичної пропаганди. Суб'єкти та об'єкти політичної пропаганди. Співвідношення між поняттями: «пропаганда», «політична пропаганда», «військова пропаганда», «державна пропаганда»

Тема 2. Основні теоретичні підходи до політичної пропаганди.

Критика класичних теорій розвитку суспільства в політичній науці поч. ХХ ст. Базові теоретичні положення емпіричної (інструментальної) теорії в політичній науці. Проблематика пропаганди в роботах Г. Лассуелла. Особливості формування суспільної думки в роботах У. Ліппмана. Специфіка політичної пропаганди Д. Дьюї.

Розділ 2. Основні етапи становлення сучасної політичної пропаганди

Тема 3. Перша світова війна і поява сучасної політичної пропаганди.

Соціальні передумови появи пропаганди (формування сучасного суспільства після Французької революції, індивідуалізація, зростання суб'єктності населення, урбанізація, зростання рівня освіченості, розвиток нових технологій (залізниця, телеграф, радіо). Особливості політичної пропаганди Британської, Німецької, Російської імперій. Основні форми і види пропаганди в Першій світовій війні.

Тема 4. Політична пропаганда в міжвоєнний період.

Соціально-економічні передумови встановлення тоталітарних режимів в міжвоєнний період. Вплив успішного досвіду використання політичної пропаганди на політичні і соціальні рухи в міжвоєнний період. Втрата державами монополії на політичну пропаганду після Першої світової війни. Особливості політичної пропаганди Німеччини, Італії, СРСР, США. Роль політичної пропаганди в тоталітарних режимах міжвоєнної Європи.

Тема 5. Політична пропаганда під час Холодної війни.

Передумови виникнення та загальна характеристика Холодної війни. Холодна війна як протистояння двох політико-економічних систем. Ідеологічна складова в протистоянні між США та СРСР. Добробут населення як лейтмотив політичної пропаганди під час Холодної війни. Релігійний чинник в політичній пропаганді під час Холодної війни. Пропаганда в кінематографі США та СРСР доби Холодної війни. Політична пропаганда як інструмент в боротьбі за країни Третього світу між США та СРСР.

Розділ 3. Політична пропаганда в сучасному світі

Тема 6. Політична пропаганда і масова культура.

Соціально-політичні та економічні передумови появи масової культури. Масова культура як феномен суспільств загального добробуту. Визначальні особливості суспільств загального добробуту (загальне виборче право, високі соціальні стандарти, високий рівень освіченості, високі показники урбанізації населення, індивідуалізм, соціально-політична активність, суспільство споживання). Особливості політичної пропаганди в суспільствах загального добробуту. Пропаганда в літературі. Пропаганда в кінематографі. Специфіка політичної пропаганди у ЗМІ.

Тема 7. Значення політичної пропаганди в інформаційну епоху

Теоретичні підходи до осмислення інформаційної епохи. Роль комунікації в сучасних складно організованих суспільствах. Сучасні суспільства як інформаційна мережа. Глобалізація і локалізація інформації в сучасному світі. Соціальні мережі та Інтернет. Політична пропаганда в соціальних мережах. Політична пропаганда в Інтернеті. Проблема кібербезпеки в сучасному світі

Тема 8. Політична пропаганда і політика національної пам'яті

Визначення політики національної пам'яті та передумови її формування. Особливості політики національної пам'яті в країнах Центрально-Східної Європи. Політика національної пам'яті Польщі та країн Балтії. Політика національної пам'яті та формування ідентичностей. Політика національної пам'яті як інструмент політичної пропаганди.

Тема 9. Роль політичної пропаганди у війнах нового типу.

Теоретичні підходи до визначення війн нового типу. Загальна характеристики трансформації війн в XXI ст. Інформаційна складова у війнах сучасного типу (М. Калдор). Роль інформації в «гібридних війнах». Вплив розповсюдження сучасних засобів комунікації на суб'єктність національних держав. Особливості здійснення політичної пропаганди у війнах нового типу. Політична пропаганда в сучасних військових конфліктах.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теоретичні основи політичної пропаганди												
Тема 1. Політична пропаганда в системі політологічного знання.	11	3	2			6	12	2	2			8
Тема 2. Основні теоретичні підходи до політичної пропаганди.	13	3	2			8	13	2	1			10
Разом за розділом 1	24	6	4			14	25	4	3			18
Розділ 2. Основні етапи становлення сучасної політичної пропаганди												
Тема 3. Перша світова війна і поява сучасної політичної пропаганди	18	4	4			10	17	2	1			14
Тема 4. Політична пропаганда в міжвоєнний період	16	4	4			8	13	1	1			11
Тема 5. Політична пропаганда під час Холодної війни.	16	4	4			8	13	1	1			11
Контрольна робота	8		2			6	8		2			6
Разом за розділом 2	58	12	14			32	51	4	5			42
Розділ 3. Політична пропаганда в сучасному світі												
Тема 6. Політична пропаганда і масова культура.	18	4	4			10	20					20
Тема 7. Значення політичної пропаганди в інформаційну епоху	15	3	3			9	16					16
Тема 8. Політична пропаганда і політика національної пам'яті	15	3	3			9	16					16
Тема 9. Роль політичної пропаганди у війнах нового типу	20	4	4			12	20					20
Разом за розділом 3	68	14	14			40	72					72
Усього годин	150	32	32			86	150	10	8			132

4. Темі семінарських занять

п/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Політична пропаганда в системі політологічного знання	2	2
2	Основні теоретичні підходи до політичної пропаганди	2	1
3	Перша світова війна і поява сучасної політичної пропаганди	4	1

4	Політична пропаганда в міжвоєнний період	4	1
5	Політична пропаганда під час Холодної війни	4	1
6	Політична пропаганда і масова культура	4	
7	Значення політичної пропаганди в інформаційну епоху	3	
8	Політична пропаганда і політика національної пам'яті	3	
9	Роль політичної пропаганди у війнах нового типу	4	
	Контрольна робота	2	2
	Усього	32	8

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Опрацювання джерел щодо місця політичної пропаганди в системі політологічного знання та базових політологічних підходах до політичної пропаганди. Підготуватись до обговорення та усних виступів на семінарських заняттях.	13	22
2	Проаналізувати джерела про роль пропаганди в Першій світовій війні та міжвоєнний період, розглянути конкретні стратегії, форми і види політичної пропаганди конкретних країн. Підготуватись до обговорення теми на семінарських заняттях та підготувати усні доповіді на теми: «Політична пропаганда у Першій світовій війні» та «Політична пропаганда у міжвоєнний період».	16	26
3	Опрацювати джерела відносно ролі політичної пропаганди в Холодній війні. Підготуватись до обговорення та усних виступів на семінарських заняттях. Підготуватись до контрольної роботи.	13	22
4	Опрацювати літературу відносно ролі комунікації в сучасних суспільствах, ознайомитись із базовими теоретичними підходами до визначення інформаційної епохи, значення соціальних мереж та Інтернету, особливостями здійснення політичної пропаганди в інформаційних суспільствах, виявити специфічні особливості політики національної пам'яті. Підготуватись до семінарських занять. Підготувати усні виступи на теми: «Політична пропаганда в інформаційну епоху», «Політична пропаганда в масовій культурі (кінематограф, література, ЗМІ)», «Політика національної пам'яті і формування ідентичностей» (за вибором студента Польща чи одні із країн Балтії).	26	35
5	Проаналізувати джерела щодо трансформації війни, інформаційної складової в сучасних військових конфліктах, втрати державами монополії на інформацію і висвітлення конфлікту, особливостей здійснення політичної пропаганди у війнах нового типу. Підготуватись до обговорення теми на семінарських заняттях. Підготувати презентацію на тему «Політична пропаганда в сучасних військових конфліктах» (для презентації необхідно обрати будь-який сучасний військовий конфлікт, проаналізувати літературу щодо цього конфлікту, зробити загальну характеристику конфлікту та виявити основні форми і види пропаганди в цьому конфлікті), презентація має бути представлена на семінарському занятті.	12	21
6	Підготовка до контрольної роботи	6	6
	Разом	86	132

6. Індивідуальні завдання

не передбачено

7. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, метод проблемного викладу, евристичний, метод оволодіння новими знаннями тощо. Підготовка відповідей за навчальними питаннями теми,

усне опитування та навчальна дискусія; підготовка та захист доповідей, презентацій доповідей, контрольна робота, залікова робота.

8. Методи контролю

Основними критеріями оцінювання поточної успішності студентів є участь у семінарах, робота над рефератом, самостійна робота над вивченням основних джерел. Передбачена форма підсумкового контролю – залік - визначається робочим планом.

Кількість балів	Критерії оцінювання
45-60	Систематичне відвідування лекцій та семінарських занять, відсутність пропусків занять без поважної причини, відпрацювання тем семінарських занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного семінарського заняття, висока активність роботи на семінарському занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, вміння мислити абстрактно і узагальнено, здатність публічно представити матеріал.
31-44	Систематичне відвідування лекцій та семінарських занять, відсутність пропусків занять без поважних причин, відпрацювання тем семінарських занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного семінарського заняття, висока активність роботи на семінарському занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді з несуттєвими помилками при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, здатність публічно представити матеріал
26-30	Наявність пропущених лекцій та семінарських занять, відпрацювання тем пропущених семінарських занять, виконання завдань до кожного семінарського заняття, активна робота на семінарських заняттях, засвоєння основних положень курсу, допущення декількох незначних помилок при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
21-25	Наявність пропущених лекцій та семінарських занять, відпрацювання тем пропущених та семінарських занять, епізодична відсутність виконання завдань, участь у роботі на семінарських заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу, неповні відповіді при виконанні завдань, складності при визначенні теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
16-20	Несистематичне відвідування лекцій та семінарських занять, відсутність на заняттях без поважних причин, наявність декількох невідпрацьованих тем пропущених семінарських занять, епізодична відсутність виконаних завдань, участь у роботі на семінарських заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення помилок при виконанні завдань, великі складності при визначенні теоретичних питань на які розраховані завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
11-15	Епізодичне відвідування лекцій та семінарських занять, відсутність на заняттях без поважної причини, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та семінарських занять. епізодична відсутність виконаних завдань, пасивна робота на семінарських заняттях (участь у роботі останніх лише за наявності стимулу з боку викладача), наявність певного уявлення щодо матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення значної кількості помилок при виконання завдання, невміння визначити теоретичні питання, на які розраховано завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
6-10	Систематичні пропуски лекцій та семінарських занять без поважних причин, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та семінарських занять. Систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на семінарських заняттях, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдань, нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання.
0-5	Систематичні пропуски лекцій та семінарських занять без поважних причин, теми

пропущених лекцій та семінарських занять не відпрацьовані, систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на семінарських заняттях, відсутність знань, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдання. Нездатність визначити теоретичні питання, на які зараховані завдання, невміння публічно представити матеріал.

Обов'язковою формою контролю навчальних досягнень здобувача є підсумковий контроль. Підсумковий контроль проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового заліку в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному цією робочою програмою дисципліни. На залік виносяться три відкриті питання, одне питання оцінюється в 14 балів, два питання оцінюються по 13 балів. Оцінювання знань та умінь здобувача при підсумковому контролі здійснюється відповідно до наступних критеріїв:

Кількість балів	Критерії оцінювання
35-40	Здобувач цілком і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
29-34	Здобувач достатньо повно і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує термінологією і поняттями, демонструє знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
18-28	Здобувач розкрив питання у загальних рисах, але спостерігаються деякі упущення при відповіді на питання, обґрунтування неточні. Не підтверджуються достатньо обґрунтованими доказами.
10-17	Здобувач розкрив питання у загальних рисах, розуміє їхню сутність, намагається робити висновки, але при цьому слабо орієнтується в джерелах, припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно.
0-9	Здобувач не в змозі дати відповідь на поставлені запитання, або відповідь не правильна, не розуміє суть питання. Не ознайомлений з джерелами. Не може зробити висновків.

Загальна сума балів семестрового та підсумкового контролю складає «100».

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота										Залік	Сума	
Розділ 1		Розділ 2			Розділ 3				1 К/р, перед-бачена навч. планом	Разом	40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	10	60		
5	5	6	6	6	5	5	6	6				
10		18			22							

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Benkler Y., Faris R. Roberts H. Network Propaganda: Manipulation, Disinformation, and Radicalization in American Politics: New York: Oxford University Press, 2018. 331 p.
2. Briant E. L. Propaganda and counter-terrorism: Strategies for global change. Manchester: Manchester University Press, 2015. 304 p.
3. Kaldor M. New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era. Polity Press; 3rd edition, 2012. 282 p.
4. Garcia. H. Reluctant liars? Public debates on propaganda and democracy in twentieth-century Britain (ca. 1914–1950)/ H. Garcia. *Contemporary British History*. 2019. vol. 33, no. 3. P. 383–404.
5. Hagen Del J. M. Modern Propaganda. *Techistry Incorporated*, 2016. 142 p.
6. Гурківська А. Концептуалізація поняття «політична пропаганда». *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог.* Студії. 2021. Випуск 35. С. 150–160
7. Ball J. Post-truth: how bullshit conquered the world. London : Biteback Publishing, 2017. 306 p
8. Шевців М., Гончарук К. Пропаганда як соціально-політичне явище: проблеми розуміння. Актуальні проблеми історико-правової та міжнародно-правової науки. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/1/31.pdf>.
9. Теорія та практика політичної пропаганди: підручник / Т. В. Гончарук-Чолач, Н. В. Джугла. Київ : Вид-во Ліра-К, 2020. 254 с.
10. Калініченко Б. М. Особливості здійснення контрпропаганди в умовах гібридної війни. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2018. Вип. 23. С. 74–80.
11. Павлов Д. М. Специфіка здійснення контрпропагандистських політичних технологій. Наукові праці. Політологія. 2017. Т. 309, №297. С. 46–52

Допоміжна

1. Ленуар Р. Соціальна влада публічних виступів. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n32texts/lenoir.htm>
2. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/998_163
3. Закон України Про основи національної безпеки України URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
5. Петрик В. Сутність інформаційної безпеки держави, суспільства та особи URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3222>
6. Доктрина інформаційної безпеки України URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/514/2009>
7. Чантурія А. В. Постправа та масова свідомість// Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Соціологічні науки. 2018. №9 (323). С. 4–14.
8. Попова Т. В., Ліпкан В. А. Стратегічні комунікації : словник / за заг. ред. В. А. Ліпкана. Київ, 2016. 400 с.
9. Шевчук О.В. Політична маніпуляція: поняття, концепції, механізм реалізації. Актуальні проблеми політики. 2021. Вип. 68. С. 83–89
10. Павлов Д.М. Суб'єкти політичної пропаганди// Грані. 2018. Том 21. №3. С. 90–95

11. Особливості навчання за денною формою в умовах подовження дії обставин непоборної сили

В умовах обставин непередбаченої сили освітній процес в університеті здійснюється за дистанційною формою навчання згідно із затвердженим розкладом занять на платформі Zoom проводяться лекційні заняття. Семінарські/практичні та консультації, контроль самостійної роботи проводиться на платформах Zoom/Moodle. Складання підсумкового семестрового контролю відбувається дистанційно на платформі Moodle.

12 Питання до заліку

1. Базові підходи до визначення пропаганди.
2. Співвідношення між поняттями «пропаганда» та «політична пропаганда»
3. Співвідношення між поняттями «військова пропаганда» та «політична пропаганда»
4. Проблематика пропаганди в роботах Г. Лассуелла
5. Особливості формування суспільної думки в роботах У. Ліппмана
6. Особливості формування суспільної думки в роботах Д. Дьюї
7. Соціально-політичні передумови виникнення пропаганди

8. Загальна характеристика пропаганди під час Першої світової війни
9. Роль політичної пропаганди в становленні культури особистості.
10. Особливості Британської пропаганди під час Першої світової війни
11. Особливості Німецької пропаганди під час Першої світової війни
12. Особливості Російської пропаганди час Першої світової війни
13. Особливості Французької пропаганди під час Першої світової війни
14. Особливості пропаганди в тоталітарних режимах Європи у міжвоєнний період.
15. Специфічні риси більшовицької пропаганди.
16. Особливості пропаганди під час Другої світової війни.
17. Поява «абсолютного ворога» в пропаганді Другої світової війни.
18. Загальна характеристика пропаганди під час Холодної війни.
19. Релігійна складова в радянській пропаганді під час Холодної війни (стаття М. Шахнович)
20. Ідеологічна складова в пропаганді під час Холодної війни
21. Специфіка політичної пропаганди США під час Холодної війни
22. Специфіка політичної пропаганди СРСР під час Холодної війни
23. Пропаганда в кінематографі.
24. Загальна характеристика політики національної пам'яті.
25. Політика національної пам'яті в країнах Центрально-Східної Європи
26. Трансформація війни в роботі М. Калдор «Старі та нові війни»
27. Специфічні особливості сучасних військових конфліктів.
28. Інформаційна складова в сучасних військових конфліктах
29. Особливості використання пропаганди сучасними терористичними організаціями
30. Загальна характеристика пропаганди терористичних організацій (Аль-Каїда, Талібан, ІДІЛ)
31. Роль пропаганди у формуванні ідентичностей.
32. Інформаційна революція і її наслідки для політичної пропаганди
33. Політична пропаганда в інформаційну добу: загальна характеристика.
34. Роль ЗМІ в політичній пропаганді.